

**Забобони та вірування Галичини XIX – початку XX ст.,
пов'язані з застосуванням риби та дичини у лікуванні**

Стаття присвячена дослідженню народної духовної культури Галичини XIX – початку XX ст., зокрема вивченню мисливських вірувань під час лікування людей рибою та дичиною. Описано і проаналізовано обряди, рецепти та звичаї мисливців, рибалок і представників місцевого населення Галичини, що стосуються приготування «ліків» із дичини та продукції рибальства. Описано вартість продукції, що застосовували у народній медицині. Автор систематизував групи тварини, продукцію яких використовували під час лікування людей. Вказано, що найчастіше застосовували для лікування органи борсука, ведмедя, зайця, бобра. Вказано, що чимало народних вірувань і забобонів під час лікування людей органами дичини мають під собою наукове медичне підґрунтя. Окремі звичаї мали апотропеїчну функцію і виконували функцію своєрідного оберегу проти нечистої сили, що позитивно впливало на психологічний стан хворих і сприяло їхньому оздоровленню. Мисливські та рибальські обряди, які використовували з лікувальною метою в Галичині, очевидно, є дуже архаїчними і фрагментарно доповнюють цілісну картину дохристиянських вірувань українського народу.

У статті зібрано та проаналізовано наукові напрацювання таких науковців, як: Я. Шнайдер, І. Франко, З. Болтарович, І. Верхратський, Ф. Вілкош, А. Онищук, З. Клодніцький, В. Раманюк, Т. Гонтар, С. Ніс, В. Грабовецький, В. Шухевич, О. Мацієвський, Ю. Жаткович, Я. Зеленчук, Ю. Ейсмонд. Багато цінних матеріалів із мисливства та рибальства в Галичині почерпнуто з фахової періодичної літератури досліджуваного періоду, зокрема з журналу «Łowies», що виходив щомісячно, а в 1899–1914 рр. – раз на два тижні. Це видання з 10 січня 1878р. до вересня 1939 р. було друкованим органом Малопольського мисливського товариства і виходило у Львові. Ще одним джерелознавчим часописом із цієї тематики став «Okólnik» – періодичне друковане видання Крайового рибальського товариства. Аналіз цих та інших джерелознавчих матеріалів дав змогу сформулювати висновки, в яких узагальнено народні методи лікування окремих патологій людини та сформульовано економічне значення продуктів мисливства у суспільному виробництві досліджуваного періоду Галичини.

Ключові слова: забобони, народна медицина, лікування, риба, дичина.

Superstitions and beliefs of Galicia in 19th - early 20th century associated with the use of Fish and Wildlife in treatment.

In the article author explores the spiritual culture of Galicia in 19th - early 20th century, and they are hunting belief in treating people with fish and game. There were described and analyzed traditions, recipes and rituals of hunters, fishermen and the public about the preparation of Galicia "medicine" of game and fisheries products. It is described cost of products used in folk medicine. The author systematized the animal species used in the treatment of people. It is indicated that the most widely used for the treatment were bodies of badger, bear, rabbit, and beaver. It is indicated that some of people's beliefs and prejudices in treatment by the game's bodies they have scientific medical grounds, although some of them may had their initial objective as establishing a talisman against the evil forces that positively affect the psychological state of patients and it contributed to the recovery. Study of hunting and fishing rituals for medicinal purposes, obviously, were very archaic. They will be complement to the general study of pre-Christian beliefs of the Ukrainian people.

In this article it was collected and analyzed scientific researches of such scholars as J. Schneider, I. Franko, Z. Boltarovich, I. Verkhatskiy, F. Vilkosh, A. Onischuk, Z. Klodnitsky, V. Ramanyuk, T. Hontar, S. Nis, V. Grabovetsky, V. Shukhevych, A. Matsiyevskyy, Yu. Zhatkovych, J. Zelenchuk, Yu. Eysmond. Many valuable materials in hunting and fishing in Galicia there were drawn from professional periodical literature of study period, including the magazine «Łowiec», which was printed every month, and in the 1899-1914 it was printed once every two weeks. This edition from January 10, 1878 till September, 1939 was printed periodical of Malopolska hunting society and was published in Lviv. Another source of the same subject was magazine «Okólnik», periodical of Provincial fishing society. Analysis of these primary sources and other materials made it possible to draw conclusions, which summarized the folk treatment of certain men's pathologies and formulated the economic importance of hunting products in social production period of the studied period in Galicia.

Keywords: superstition, folk medicine, treatment, fish, game.

Протягом багатьох років в історії людського розвитку головним видом діяльності було мисливство та рибальство. Продукція мисливства та рибальства становила основну групу продуктів харчування. В умовах обмеженого доступу значної частини Галичини у досліджуваний період до офіційної медицини окремі продукти рибальського та мисливського господарства використовували з метою лікування.

Збереглося багато забобонів щодо використання риби в народній медицині та ветеринарії. Зокрема, Я. Шнайдер у праці «Про життя гуцулів з-над Лімниці» та З. Болтарович у праці «Народне лікування українців Карпат кінця XIX – початку XX ст.» писали, що за повір'ями на Бойківщині при болях у животі рекомендували вживати сушену рибу. Для лікування лихоманки вживали рибу, яку вибирали з шлунку хижих риб, і вони мали назву «їдниці». Це, зазвичай, були бабці, слижі та інша дрібна риба, яку витягали ще свіжою зі шлунка щуки або форелі. Їх пекли або просто давали пити з водою хворому [1 с. 178], [2 с. 179], [3 с. 85]. І. Верхратський вказував, що для лікування хворіб дихальних шляхів радили пити юшку з гольяна звичайного [4 с. 332]. Ф. Вілкош у праці «Значення ставкових та річкових черепашок для людського харчування» вказував, що для лікування різного роду пухлин населення Надзбруччя використовувало річкові та ставкові мушлі [5 с. 2].

Про те, що почервоніння і біль в очах можна було лікувати жиром миня, стоплюючи його на сонці, відзначав І. Франко у праці «Людові вірування на Підгір'ю». Також він писав, що для позбавлення ластовиння використовували переварену луску форелі: необхідно було просто тричі промити нею обличчя [6 с. 175,187]. У праці «Засоби лікування з Болехова» (1904 р.) описано, що для лікування задухи та при шлункових спазмах населення вживало спермацет – речовину, яку виділяли із білої жироподібної маси, що містилось в особливій порожнині голови кашалотів і отримало назву «риб'яче сало» [7 с. 334]. На думку М. Лицура, причини лікувальної здатності риби для втамування болі та зниження високої температури, яку їй приписували, крилась в тому, що, як представник водної стихії, вона постійно протиставлялась вогню.

Не менш широка палітра народної медицини стосувалась й ветеринарних апектів, пов'язаних з використанням рибних продуктів. Зокрема, у праці «Про життя гуцулів з-над Лімниці» Я. Шнайдер та І. Франко описували, що бабців та

слижів використовували з лікувальною метою для великої рогатої худоби та для посилення статевого потягу корів [8 с. 178], [9 с. 184]. А. Онищук вказував, що потовчені кістки зі святвечірньої риби давали з сіллю худобі, «аби була жвава на пашу» [10 с. 23]. Інформацію про трактування способів використання риби в народній медицині інших слов'янських націй та етносів подано у праці «Традиційне рибальство у внутрішніх водоймах Польщі. Нарис про рибальські способи, інструменти та спорядження: історичний аспект» [11 с. 172].

Окрім продуктів рибальства у народній медицині Галичини також широко застосовували й дичину. Це особливо стосувалось Гуцульщини, де набула великого розповсюдження мисливська магія, повір'я та забобони . [12 с. 124]. В. Романюк відзначає, що більшість випадків застосування продуктів мисливства для лікування у другій половині XIX — першій половині XX ст. були пережитками минулого. [13 с. 813-818], [14 с. 20-21]. На думку З. Болтарович лікування органами тварин – «органотерапія», застосовувалась ще у період Київської Русі [15 с. 128].

Як свідчать історичні джерела, широко у народній медицині застосовували борсуче сало [16 с.171-180], [17 с.127], [18 с.31]. Дослідження В. Романюка показують, що гуцули до цього часу вважають його найкращими ліками від легеневих хворіб [19 с.60]. В. Грабовецький відзначав, що за право полювання на Гуцульщині мисливці повинні були сплачувати 4 золоті, або віддавали роги оленя і борсукове сало [20 с.186].

Подібно до борсучого жиру гуцули у досліджуваній період застосовували ведмежий. Його застосування було дещо ширшим. Крім легеневих захворювань його вживали при радикуліті, болях у тілі, натирали болючі місця. Окрім жиру, у народній медицині використовували також ведмеже м'ясо, бульйон з якого пили хворі на астму. Досліджуючи це питання, В. Шухевич відзначав, що застосування ведмежого жиру було менш поширеним у застосуванні від борсучого [21 с. 244-246]. Слід відмітити аналогічне застосування у лікувальних цілях ведмежого й лисячого жиру у бойківській частині Карпат [22 с.230]. Дослідники відзначали, що застосування жиру було поширене в усіх етнічних групах Карпатах для лікування різноманітних легеневих хворіб: туберкульозу, астми, запалення легень, кашлю, хрипів [23 с.146]. Його пили сам або ж з гарячим молоком, інколи додаючи меду, а також натирали ним груди [24 с.23,108], використовували як мазь для загоювання

ран, при ревматизмі, болях, наривах, простуді [25 с.22]. Білоголовий Дмитро Ілліч (1924 р. н.) з села Криворівня (присілок Березово) вказував, що для лікування використовували не лише сало ведмедя та борсука, але й оленя, а молоко із салом пили від застуди, салом змащували забиті місця на тілі [26 с.199]. Аналогічної думки дотримувався й Волинюк Дмитро Павлович (1930 р.) з села Дземброні [27 с. 212]. Готич Іван Васильович (1924 р.н.) з с. Криворівні відзначав, що борсуче сало за Радянського Союзу здавали у Верховинську аптеку і за нього платили нам 90 карбованців за 1 літр. Він також відзначав, що будь-яке сало необхідно топити на воді, а не на вогні, так як на вогні воно втрачає своїх лікувальні властивості. Він також відзначав, що з ведмедя може вийти від 20 до 50 літрів сала, але ведмеже сало може пошкодити на печінку [28 с.226]. Відзначалось, що лікувальні властивості має не лише ведмеже сало, але й його жовч [29 с.235]. Ведмежою жовчю лікували паралічі, а ведмежим салом – грижі та покращували пам'ять. Відповідно до народних забобон ведмежий мозок їсти заборонялось, бо можна було зійти з розуму [30 с.12].

Окреме місце в народній медицині займав заєць. Зокрема, у Жидачівському р-ні Львівської обл. лікували за допомогою заячої шкіри дітей від гнійних прищів на шкірі [31 с. 103]. З. Болтарович у праці «Народна медицина та ветеринарія» вказував, що у другій половині XIX — першій половині XX ст. гуцули та лемки [32 с.283] застосовували заячу шкіру для лікування наривів та фурункулів вказуючи, що цей засіб був виправданим з медичного погляду, оскільки шкіра вигрівала нарив, діючи на нього наче компрес. У народній медицині знайшли своє відображення й пернаті. Зокрема, на Гуцульщині хворі на астму пили розсіл з м'яса яструба [33 с.283]. Народні повір'я приписували, що людині слабкість приносять погані звірі, заклята вода, погані очі [34 с.190]. Цінним для лікування різних захворювань у XIX ст. вважались й фітобестоари з добутої серни [35].

Великий вклад у дослідження мисливських забобонів та повір'їв зробив Юліан Ейсмонд – керівник департаменту мисливства при Міністерстві рільництва Польщі [36 с.98-101]. Він вказував, що наприкінці XVI – початку XVIII ст. дичина відігравала роль медіума, що відганяє від людей хвороби та смерть. Він відзначав, що оленячий ріг, палений на вогні, є ліком від усіх хворіб, а його серце вживали як ліки від старості та слабості. Серце, настояне на горілці, підсилювало силу серця. А

панацеєю від усіх хворіб вважалось копито лося. Якщо на людину нападе хвороба, потрібно дати їй його тримати в руках. Велику лікувальну силу мали й зубрячі роги. Тому з них роблять кубки, які оправляють у дорогоцінні метали. Вважалось, якщо людина вип'є отруту з рога зубра, то не отруїться. Для лікування колік слід було застосовувати потерті на порошок та настояні на горілці кабанячі клики з польовими маками. Вовчі зуби, оправлені у срібло, допомагають дітям, щоб у них безболісно виходили зуби. Висушене вовче серце, розтерте на порошок і додане до пива, виліковує від багатьох захворювань, а висушений вовчий шлунок лікує пухлини, сухоти. Для лікування захворювань, при яких відбувалось відхаркування кров'ю, готували ліки з вовчої крові, настояної на горілці.

Цілою ходячою аптекою є бобер. Його сало лікує варикоз. Шкіра бобра є помічною для тих, хто має подагру, та паралітиків [37 с.25-26].

Висновок. Встановлено, що з метою лікування людей у Галичині широко застосовувалась продукція рибальства та мисливства. Із застосуванням риб лікували лихоманку, захворювання дихальних шляхів, доброякісні та недоброякісні пухлини, захворювання очей, вибілювання веснянок, задуху, шлункові спазми, знеболювали та знижували високу температуру. Крім того, рибу також широко застосовували у ветеринарії для посилення у корів статевого потягу. Також з цією метою широко застосовували й мисливську продукцію. Виявлено, що серед основних тварин, яких використовували у народній медицині, були борсуки, ведмеді, зайці, в меншій мірі – яструби, бобри та олені. З застосуванням дичини лікували легеневі захворювання – астму, запалення легень, кашель, хрипи, туберкульоз легень, радикуліт, простуду, параліч, грижу, погіршенні пам'яті. Про велике значення застосування у народній медицині мисливської продукції свідчить той факт, що мисливці Гуцульщини в XVII – XVIII ст. платили податки за право полювання борсучим салом, а за часів СРСР його скуповували в державних аптеках.

Список використаної літератури

1. Франко І. Людові вірування на Підгір'ю / І. Франко // Етнографічний збірник. – Львів: НТШ, 1898. – Т. V. – С. 178.

2. Schnaider J. Z życia górali nadłomnickich / J. Schnaider // Lud. – 1912. – Т. XVIII. – S. 179.
3. Болтарович З. Є. Народне лікування українців Карпат кінця XIX – початку XX ст. / З. Є. Болтарович. – К. : Наукова думка, 1980. – С.85.
4. Верхратський І. Початки до уложення номенклатури и терминології природописної народнеї / І. Верхратський. – Ч. II. – Львів : [б. в.], 1869. – С. 332.
5. Wiłkosz F. Muszle stawowe i rzeczne jako pokarm ludowy / F. Wiłkosz // Okólnik. – 1893. – № 9. – S. 2.
6. Франко І. Людові вірування на Підгір'ю / І. Франко // Етнографічний збірник. – Львів: НТШ, 1898. – Т. V. – С. 175, 187.
7. Srodki lecznicze z Wołechowa // Lud. – 1904. – Т. X. – S. 334.
8. Франко І. Людові вірування на Підгір'ю / І. Франко // Етнографічний збірник. – Львів: НТШ, 1898. – Т. V. – С. 178.
9. Schnaider J. Z życia górali nadłomnickich / J. Schnaider // Lud. – 1912. – Т. XVIII. – S. 184.
10. Онищук А. Народний календар. Звичаї й вірування, прив'язані до поодиноких днів у році записані у 1907-1910 р. в Зелениці Надвірнянського пов. / А. Онищук // Матеріали до української етнології – Львів : НТШ, 1912. Т. XV. – С. 23.
11. Kłodnicki Ż. Tradycyjne rybołówstwo srodladowe w Polsce. Zarys historii sposobów, narzedzi i urzadzeń rybackich w swietle metody retrogresywnej / Ż. Kłodnicki. – Wrocław : Wydaw. Uniw. Wrocławskiego, 1992 – S. 172.
12. Болтарович З. Народна медицина українців / З.Є. Болтарович. — К. : Наукова думка, 1990. — С. 124.
13. Романюк В. Використання продуктів мисливства у традиційній культурі населення Українських Карпат другої половини XIX — першої половини XX ст. / В. Романюк // Народознавчі зошити. - 2011. – № 5. - С. 813-818.
14. Гонтар Т.О. Народне харчування українців Карпат /Таїсія Гонтар. — К. : Наукова думка, 1979. — С. 20—21.

15. Болтарович З. Народна медицина українців / З.Є. Болтарович. — К. : Наукова думка, 1990. — С. 128.
16. Вірування про звьвірів. // Етнографічний збірник НТШ: Т. 1-41. — Львів: НТШ, 1895-1928. — Т. 5 [під ред. д-ра Івана Франка]. — Львів, 1898. — С. 171-180.
17. Болтарович З. Народна медицина українців / З.Є. Болтарович. — К. : Наукова думка, 1990. — С. 127.
18. Ніс С. Ліки своенародні, з домашнього обиходу і в картинах життя / С. Ніс. — К., 1875. — С. 31.
19. Архів Інституту народознавства НАН України. — Ф. 1. — Оп. 2. — Од. зб. 641. — арк. 60 (Польовієтнографічні матеріали до теми «Традиційне мисливство в Українських Карпатах», зафіксовані аспірантом Романюком Володимиром Олександровичем 10—21 липня 2008 р. у Косівському та Верховинському р-нах Івано-Франківської обл.).
20. Грабовецький В. Ілюстрована історія Прикарпаття. Тисячолітній літопис Гуцульщини. — т. 3. — Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. — С. 186.
21. Шухевич В. Гуцульщина. Ч. V. / Володимир Шухевич. — Верховина, 2000. — С. 244- 246.
22. Болтарович З. Народна медицина та ветеринарія / З. Болтарович // Бойківщина : Історико-етнографічне дослідження. — К. : Наукова думка, 1983. — С. 230.
23. Мацієвський О. Народна медицина і ветеринарія / О. Мацієвський, Ю. Гошко // Лемківщина : Історико-етнографічне дослідження : у 2-х т. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2002. — Т. 2. : Духовна культура. — С. 146.
24. Архів Інституту народознавства НАН України. — Ф. 1. — Оп. 2. — Од. зб. 641. — арк. 23, 108 (Польовієтнографічні матеріали до теми «Традиційне мисливство в Українських Карпатах», зафіксовані аспірантом Романюком Володимиром Олександровичем 10—21 липня 2008 р. у Косівському та Верховинському р-нах Івано-Франківської обл.).
25. Жаткович Ю. Замітки етнографічні з Угорської Русі / Юрій Жаткович // Етнографічний збірник. — Львів, 1896. — Т. II. — С. 22.

26. Зеленчук Я. І. Українознавчо-історична реконструкція етносоціальної системи Гуцульщини [Текст] : дис.канд. істор. наук: 09.00.12 / Зеленчук Ярослав Іванович. — К. : [б. в.], 2008. — С. 199.
27. Зеленчук Я. І. Українознавчо-історична реконструкція етносоціальної системи Гуцульщини [Текст] : дис. ... канд. істор. наук: 09.00.12 / Зеленчук Ярослав Іванович. — К. : [б. в.], 2008. — С. 212.
28. Зеленчук Я. І. Українознавчо-історична реконструкція етносоціальної системи Гуцульщини [Текст] : дис. канд. істор. наук: 09.00.12 / Зеленчук Ярослав Іванович. — К. : [б. в.], 2008. — С. 226.
29. Зеленчук Я. І. Українознавчо-історична реконструкція етносоціальної системи Гуцульщини [Текст] : дис.канд. істор. наук: 09.00.12 / Зеленчук Ярослав Іванович. — К. : [б. в.], 2008. — С. 235.
30. Ejsmond J. Zabobony myśliwskie/Julian Ejsmond. – Lwów: Słowo, 1926. – S.12.
31. Архів Львівського національного університету імені Івана Франка. — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 278-Е. — арк. 103 (Польові етнографічні матеріали до теми «Родильна обрядовість», зафіксовані студенткою четвертого курсу Бойко Надією Михайлівною 03—09 липня 2009 р. у Жидачівському р-ні Львівської обл. та Рогатинському р-ні Івано-Франківської обл.).
32. Жаткович Ю . Замітки етнографічні з Угорської Руси / Юрій Жаткович // Етнографічний збірник. — Львів, 1896. — Т. II. — С. 22.
33. Болтарович З. Народна медицина та ветеринарія / З. Болтарович // Гуцульщина : Історико-етнографічне дослідження. — К. : Наукова думка, 1987. —С. 283.
34. Народня антроподьогія. // Етнографічний збірник НТШ: Т. 1-41. – Львів: НТШ,1895-1928. – Т. 5 [під ред. д-ра Івана Франка]. – Львів, 1898. – С. 190.
35. Pęksa Ł. Kozica. – Zakopane: Wydawnictwo Tatrzańskiego parku narodowego, 2009.
36. Poświęcenie kaplicy św. Huberta w kościele św. Elżbiety//Łowiec. – 1926. – № 7-8. – S. 98-101.
37. Ejsmond J. Zabobony myśliwskie/Julian Ejsmond. – Lwów: Słowo, 1926. – S. 25-26.

References

1. Franko I. (1898) Liudovi viruvania na Pidhiriu / I. Franko // Etnohrafichnyj zbirnyk. – L'viv: NTSh, 1898. – T. V. – pp. 178.
2. Schnaider J. (1912) Z žyčia górali nadłomnickich / J. Schnaider // Lud. – 1912. – T. XVIII. – pp. 179.
3. Boltarovyh Z. Ye. (1980) Narodne likuvannia ukraintsiv Karpat kintsia KhIKh – pochatku KhKh st. / Z. Ye. Boltarovyh. – K. : Naukova dumka, 1980. – pp. 85.
4. Verkhrats'kyj I. (1869) Pochatky do ulozhennia nomenklatury y termynolohyi pryrodopysnoi narodnei / I. Verkhrats'kyj. – Ch. II. – L'viv : [b. v.], 1869. – pp. 332.
5. Wiłkosz F. (1893) Muszle stawowe i rzeczne jako pokarm ludowy / F. Wiłkosz // Okólnik. – 1893. – vol. 9. – pp. 2.
6. Franko I. (1898) Liudovi viruvania na Pidhiriu / I. Franko // Etnohrafichnyj zbirnyk. – L'viv: NTSh, 1898. – T. V. – S. 175, 187.
7. Srodki lecznicze z Bołechowa (1904) // Lud. – 1904. – T. X. – pp. 334.
8. Franko I. (1898) Liudovi viruvania na Pidhiriu / I. Franko // Etnohrafichnyj zbirnyk. – L'viv: NTSh, 1898. – T. V. – pp. 178.
9. Schnaider J. (1912) Z žyčia górali nadłomnickich / J. Schnaider // Lud. – 1912. – T. XVIII. – pp. 184.
10. Onyschuk A. (1912) Narodnyj kalendar. Zvychai j viruvannia, pryv'iazani do poodynokyxh dniv u rotsi zapysani u 1907-1910 r. v Zelenytsy Nadvirnians'koho pov. / A. Onyschuk // Materiialy do ukrains'koi etnolohii – L'viv : NTSh, 1912. T. XV. – pp. 23.
11. Kłodnicki Ż. (1992) Tradycyjne rybołówstwo srodladowe w Polsce. Zarys historii sposobów, narzedzi i urzadzeń rybackich w swietle metody retrogresywnej / Ż. Kłodnicki. – Wrocław : Wydaw. Uniw. Wrocławskiego, 1992 – pp. 172.
12. Boltarovyh Z. (1990), “Narodna medytsyna ukraintsiv”, Naukova dumka, Kyiv, Ukraine, pp. 124.

13. Romaniuk V. (2011), “Vykorystannia produktiv myslyvstva u tradytsijnij kul'turi naselennia Ukrain's'kykh Karpat druhoi polovyny KhIKh — pershoi polovyny KhKh st. ”, Narodoznavchi zoshyty, vol. 5, pp. 813-818.
14. Hontar T.O. (1979), “Narodne kharchuvannia ukrainsiv Karpat”, Naukova dumka, Kyiv, Ukraine, pp. 20—21.
15. Boltarovych Z. (1990), “Narodna medytsyna ukrainsiv”, Naukova dumka, Kyiv, Ukraine, pp. 128.
16. Viruvania pro zv'viriv. (1898), “Etnohrafichnyj zbirnyk NTSh: T. 1-41. – L'viv: NTSh, 1895-1928. ”, T. 5 pid red. d-ra Ivana Franka, L'viv, pp. 171-180.
17. Boltarovych Z. (1990), “Narodna medytsyna ukrainsiv”, Naukova dumka, Kyiv, Ukraine, pp. 127.
18. Nis S. (1875), “Liky svoienarodni, z domashného obykhodu i v kartynakh zhyttia”, Kyiv, pp. 31.
19. Arkhiv Instytutu narodoznavstva NAN Ukrainy. —F. 1. — Op. 2. — Od. zb. 641. — ark. 60 (Pol'ovietnohrafichni materialy do temy «Tradytsijne myslyvstvo v Ukrain's'kykh Karpatakh», zafiksovani aspirantom Romaniukom Volodymyrom Oleksandrovychem 10—21 lypnia 2008 r. u Kosivs'komu ta Verkhovyns'komu r-nakh Ivano-Frankivs'koi obl.).
20. Hrabovets'kyj V. (2004), “Iliustrovana istoriia Prykarpattia. Tysiacholitnij litopys Hutsul'schyny. ”, t. 3. Nova Zoria, Ivano-Frankivs'k, pp. 186.
21. Shukhevych V. (2000), “Hutsul'schyna. ”, Verkhovyna, pp. 244- 246.
22. Boltarovych Z. (1990), “Narodna medytsyna ukrainsiv”, Naukova dumka, Kyiv, Ukraine, pp. 127.
23. Matsiievs'kyj O. (2002), “Narodna medytsyna i veterynariia”, Lemkivschyna : Istoryko-etnohrafichne doslidzhennia : u 2-kh t. Dukhovna kul'tura Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy, pp. 146.
24. Arkhiv Instytutu narodoznavstva NAN Ukrainy. —F. 1. — Op. 2. — Od. zb. 641. — ark. 23, 108 (Pol'ovietnohrafichni materialy do temy «Tradytsijne myslyvstvo v Ukrain's'kykh Karpatakh», zafiksovani aspirantom Romaniukom Volodymyrom

Oleksandrovychem 10—21 lypnia 2008 r. u Kosivs'komu ta Verkhovyns'komu r-nakh Ivano-Frankivs'koi obl.).

25. Zhatkovych Yu. (1896), “Zamitky etnografichni z Uhors'koi Rusy”, T. II. L'viv, Etnografichnyj zbirnyk, pp. 22.

26. Zelenchuk Ya. I. (2008), “Ukrainoznavcho-istorychna rekonstruktsiia etnosotsial'noi systemy Hutsul'schyny ”, Abstract of Ph.D. dissertation, Yaroslav Zelenchuk, Kyiv, Ukraine pp. 199.

27. Zelenchuk Ya. I. (2008), “Ukrainoznavcho-istorychna rekonstruktsiia etnosotsial'noi systemy Hutsul'schyny ”, Abstract of Ph.D. dissertation, Yaroslav Zelenchuk, Kyiv, Ukraine pp. 212.

28. Zelenchuk Ya. I. (2008), “Ukrainoznavcho-istorychna rekonstruktsiia etnosotsial'noi systemy Hutsul'schyny ”, Abstract of Ph.D. dissertation, Yaroslav Zelenchuk, Kyiv, Ukraine pp. 226.

29. Zelenchuk Ya. I. (2008), “Ukrainoznavcho-istorychna rekonstruktsiia etnosotsial'noi systemy Hutsul'schyny ”, Abstract of Ph.D. dissertation, Yaroslav Zelenchuk, Kyiv, Ukraine pp. 235.

30. Ejsmond J. (1926), “Zabobony myśliwskie/Julian Ejsmond. ”, Słowo, Lwów:, pp. 12.

31. Arkhiv L'vivs'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka. — F. 119. — Op. 17. — Spr. 278-E. — ark. 103 (Pol'ovi etnografichni materialy do temy «Rodyl'na obriadovist'»), zafiksovani studentkoiu chetvertoho kursu Bojko Nadiieiu Mykhajlivnoiu 03—09 lypnia 2009 r. u Zhydachivs'komu r-ni L'vivs'koi obl. ta Rohatyns'komu r-ni Ivano-Frankivs'koi obl.).

32. Zhatkovych Yu. (1896), “Zamitky etnografichni z Uhors'koi Rusy”, Etnografichnyj zbirnyk, T. II. L'viv, pp. 22.

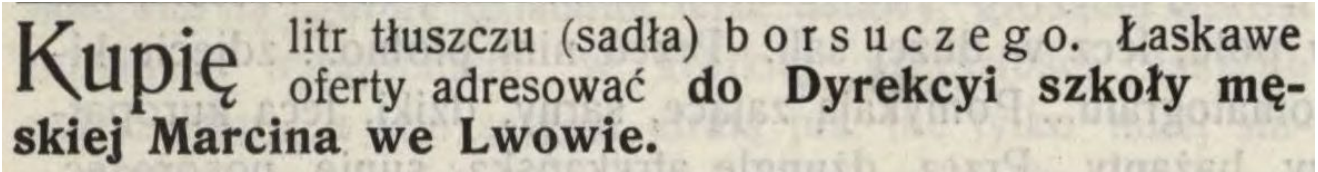
33. Boltarovych Z. (1987), “Narodna medytsyna ta veterynariia”, Hutsul'schyna : Istoryko-etnografichne doslidzhennia. Naukova dumka, Kyiv, Ukraine, pp. 283.

34. Narodnia antropod'ogiiia. (1898), “Etnografichnyj zbirnyk NTSh”, T. 1-41. — L'viv: NTSh, 1895-1928. — T. 5 pid red. d-ra Ivana Franka, L'viv. pp. 190.

35. Pęksa Ł. (2009), “Kozica. ”, — Zakopane: Wydawnictwo Tatrzańskiego parku narodowego, 2009.

36. Poświęcenie kaplicy św. Huberta w kościele św. Elżbiety (1926), Łowiec, vol. 7-8, pp. 98-101.

37. Ejsmond J. (1926), "Zabobony myśliwskie/Julian Ejsmond.", Słowo, Lwów, pp. 25-26.

Kupię litr tłuszczu (sadła) borsuczego. Łaskawe oferty adresować do **Dyrekcyi** szkoły **męskiej** **Marcina** we **Lwowie**.

Оголошення про купівлю однієї літри борсучого сала. Пропозиції направляти до керівництва школи Мартина у Львові.

Łowiec – 1914. – № 7. – S.84.